DERSLER CEPTE

COĞRAFYA 9

ÜNİTE	**DOĞAL SİSTEMLER**
KONU	• Doğa ve İnsan Etkileşimi • Coğrafya Bilimi

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI • 8846

YARDIMCI KAYNAK EĞİTİM MATERYALİ • 2716

DERSLER CEPTE

COGRAFYA 9. SINIF

ISBN 978-975-11-6634-0

Yazar

Adem CÜCÜ, Öğretmen
Adem İNAN, Öğretmen
Ahmet ÇELİK, Öğretmen
Belgizar PARLAK, Öğretmen
Deniz KERİMOĞLU, Öğretmen
Erdoğan GEYİK, Öğretmen
Hülya YAVUZ, Öğretmen
Murat ÖZKOÇ, Öğretmen

Dizgi - Tasarım Ekibi

Hülya YAVUZ, Öğretmen
Özkan KAYA, Öğretmen
Sena SARIKAYA, Öğretmen

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

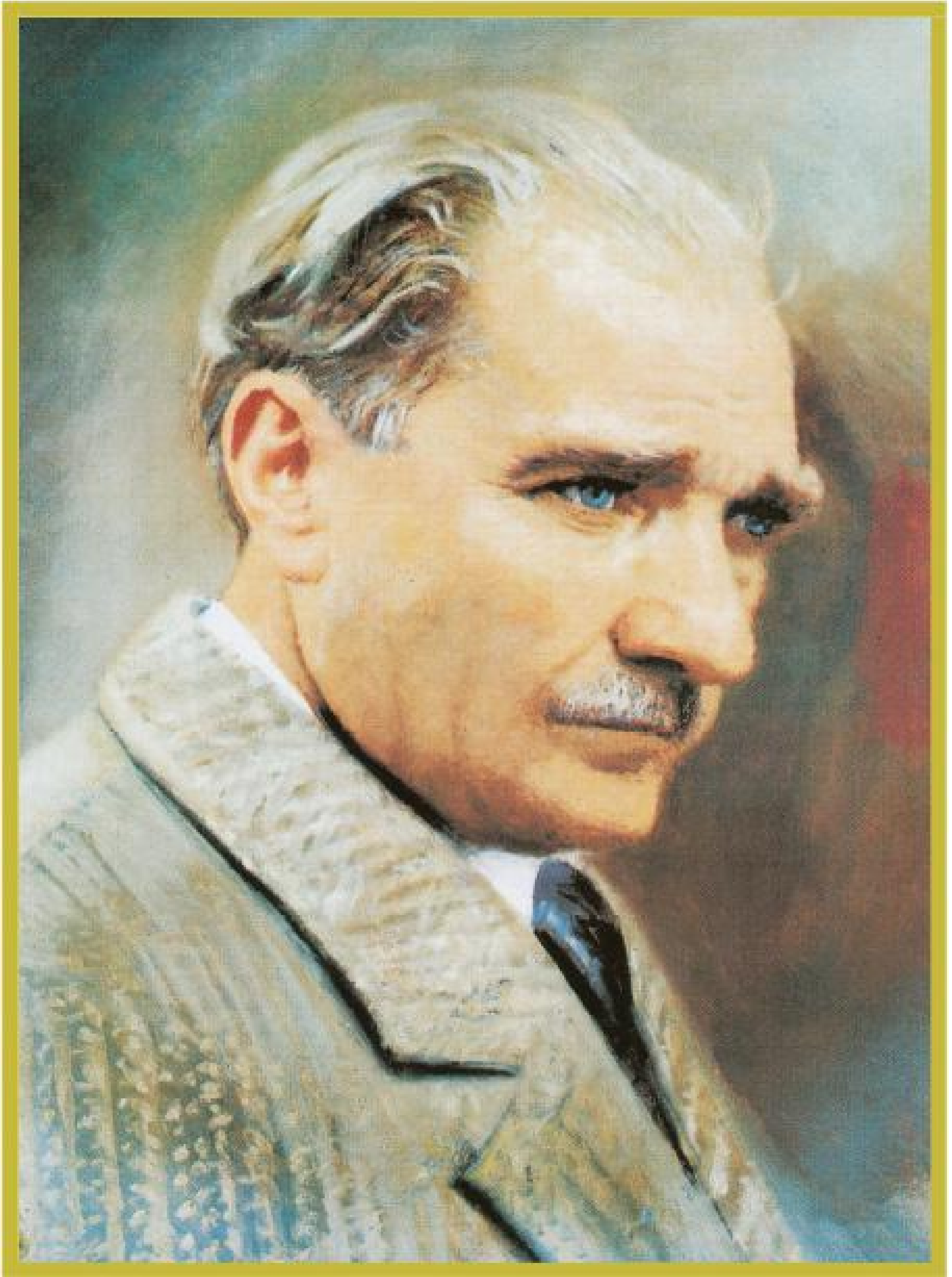
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Sizler için hazırlanan Dersler Cepte fasiküllerinde tüm derslerdeki aylık konu özetlerini bulacaksınız. Gerek yazılılara hazırlanırken gerek konu tekrarı yaparken Dersler Cepte fasikülündeki konu özetleri size yol gösterecektir. Konu özetlerinin maddeler hâlinde ve görsel ağırlıklı olması bilgilerinizin kalıcı olmasında kolaylık sağlayacaktır. Konu özetlerinin yanında “Hatırlayalım, Kritik Bilgi, Dikkat, Faydalı Linkler, Araştırma, Bir Örnek de Sen Ver, Biliyor Musunuz?, Filozof Der ki, Felsefe Sözlüğü, Haritada Bulalım” gibi bölümlerle konuların en önemli noktalarını ve ilgi çekici yanlarını görmüş olacaksınız. Böylece eğlenirken aynı zamanda da bilgilerinizi pekiştirme fırsatı bulacaksınız.

Açık uçlu ve çoktan seçmeli sorularla tekrar ettiğiniz bilgileri kullanabileceksiniz. Karekodlar aracılığıyla çoktan seçmeli soruların video çözümlerini izleyerek sorulara anında dönüt alabileceksiniz. Her konuyla ilgili çıkmış soruların yer alması da üniversiteye hazırlık yolculuğunda sizlere rehberlik edecek ve işlediğiniz konuların ne kadar önemli olduğuna dair fikir verecektir.

Millî Eğitim Bakanlığı olarak alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış ve denetimden geçmiş olan Dersler Cepte fasikülleriyle öğrenci ve öğretmenlere derslerin işlenişi ve tekrarı noktasında katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Neler Öğreneceğiz?

İnsan faaliyetleri belirli bir mekân üzerinde ve o mekân ile etkileşim içinde gerçekleşir. Dolayısıyla insan ve mekân sürekli bir etkileşim hâlindedir. Mekânı tanımak, en dar anlamda yakın çevremizden başlar ve geniş anlamda dünya ve evrenimizi tanımak ile devam eder.
Coğrafya, kısaca insan ile mekân arasındaki etkileşimi ele alır. Bunu yaparken benzer konulara odaklanan diğer bilimlerden farklı olarak kendine özgü ilke, ifade ve teknikleri kullanır.

“Coğrafya bilmek, dünyayı görmek demektir.” sözünden hareketle Bu bölümde;

- Doğa ve insan etkileşimini,
- Coğrafyanın konularını ve bölümlerini,
- Coğrafya biliminin gelişim sürecini öğreneceksiniz.

ÖSYM - TYT COĞRAFYA SORULARININ KONULARA GÖRE DAĞILIMI								
SINIF DÜZEYİ	ÜNİTE	KONU	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam
9	Doğal Sistemler	Coğrafya Bilimi	1	1			1	3
		Dünya’nın Şekli ve Hareketleri				1		1
		Harita Bilimi					1	1
		Atmosfer ve İklim Bilgisi	1		1	1	1	4
	Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	Bölgeler	1		1			2
10	Doğal Sistemler	Dünya'nın Yapısı ve Oluşum Süreci			1			1
		Su Kaynakları				1		1
		Bitkiler		1				1
	Beşerî Sistemler	Nüfus Coğrafyası	1	2	1	1		5
		Ekonomik Faaliyetler					1	1
	Çevre ve Toplum	Afetler	1	1	1	1	1	5
Toplam			5	5	5	5	5	

Yukarıdaki tablo YKS sorularının son beş yıla göre dağılımını göstermektedir. ÖSYM, YKS sorularını bütün kazanımlara ve konulara yönelik belirleyebilir.

DOĞA VE İNSAN ETKİLEŞİMİ

Doğa, başta insan olmak üzere tüm canlıların yaşam alanını oluşturur. Bu yaşam alanı; hava küre (atmosfer), su küre (hidrosfer), taş küre (litosfer) ve canlılar küresi (biyosfer) adı verilen doğal sistemlerden meydana gelir. İnsanın bütün faaliyetleri bu doğal sistemler içerisinde gerçekleşir.

DOĞAL SİSTEMLER

Litosfer (Taş Küre): Yerkürenin katılaşmış üst kısmı, yer kabuğudur.
Atmosfer (Hava Küre): Yerküreyi çevreleyen gaz örtüsüdür.
Hidrosfer (Su Küre): Yer küredeki su alanlarıdır.
Biyosfer (Canlı Küre): Litosfer, atmosfer ve hidrosferdeki canlı yaşam alanlarıdır.

 Dikkat!

Kayaçlar, toprak, madenler litosfer'in (Taş Küre)
Rüzgâr, yıldırım, yağmur, dolu atmosferin (Hava Küre)
Akarsu, deniz, göl, buzul, yer altı suları hidrosferin (Su Küre)
İnsanlar, bitkiler, hayvanlar, mikroorganizmalar biyosferin (Canlı Küre)
unsurları arasındadır.

 Bir Örnek de Sen Ver

Doğal ortamları oluşturan unsurlar birbirleriyle sürekli etkileşim hâlindedir. Doğal ortamlardaki bu etkileşim, dört ortamı oluşturan unsurların arasında gerçekleşebildiği gibi iki farklı ortamı oluşturan unsurlar arasında hatta bir ortamın kendi unsurları arasında bile gerçekleşebilmektedir.

→ Örneğin, çöl bölgelerinde düşük yağış şartlarına uygun dikenli bitkiler yetişir. →

....

....

....

....

....

....

Doğal ortam: litosfer (taş küre), atmosfer (hava küre), hidrosfer (su küre) ve biyosferden (canlı küre) oluşan ortam

Beşerî ortam: beşerî olayların gerçekleştiği yaşam alanı

Coğrafi ortam: Doğal ortam ile beşerî ortamın birlikteliğinden oluşan en geniş yaşam alanı

İnsanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için genellikle doğal çevre ile uyumlu bir yaşam tarzı benimsemiştir. İnsan, coğrafi ortamda yaşamsal etkinliklerini gerçekleştirirken yaşadığı yerin doğal ortam özelliklerinden etkilendiği gibi zaman içinde bilgi birikiminin artması, bilim ve tekniğin ilerlemesi, teknolojik araçların hızla çoğalmasıyla birlikte doğal ortamları da etkilemektedir.

Doğal çevre insanlara farklı imkânlar sunar. Bu durum; insanların beslenme, giyinme, ekonomik faaliyetler gibi özelliklerinin farklılaşmasına neden olur. Örneğin soğuk iklim bölgelerinde yaşayan insanlar, yağlı ve protein ağırlıklı hayvansal besinler tüketip kalın ve kürklü kıyafetleri tercih ederler. Sıcak iklim bölgelerinde ise sebze ve meyve türü besinlerle ince ve serin tutan kıyafetler ön plana çıkar. Ilıman iklim bölgelerinde yaşayan insanlar da yaşamlarını yıl boyunca değişen mevsim şartlarına göre düzenlerler.

İnsan, önceki dönemlerde doğaya bağlı bir yaşam sürerken zamanla bilgi birikimini artırmış ve teknolojik gelişmelerle doğada daha fazla söz sahibi olmuştur. Elverişli olmayan arazilere köprü, tünel ve viyadükler inşa etmiştir.

Dersi izleyelim

Doğa ve İnsan Etkileşimi
Ders Anlatım Videosu

Amasra, Batı Karadeniz'de yer alan Bartın iline bağlı bir ilçemizdir. 3000 yıllık tarihi ile eski bir yerleşim yeri olan Amasra; denize doğru uzanmış bir yarımada, bunun iki yanında korunaklı birer liman görevi gören iki koy ve ana karaya köprüyle bağlı bir adaya sahiptir. Orman ile denizin muhteşem bir ahenk oluşturduğu Amasra; kalesi, kendine özgü evleri, yemekleri ve el sanatları ile önemli bir turizm merkezidir.

1. Yukarıdaki fotoğraf ve metinde tespit ettiğiniz doğal ve beşerî unsurları yazınız.

Doğal unsurlar: ....
....
....
....

Beşerî unsurlar: ....
....
....
....

2. Yukarıdaki fotoğrafa bakarak insanların doğal çevreye yaptığı etkileri örneklerle açıklayınız.
....
....
....
....
....
....
....
....

1. İnsan, coğrafi ortamda yaşamsal etkinliklerini gerçekleştirirken yaşadığı yerin doğal ortam özellikleri ile etkileşim hâlindedir. Aşağıda bu etkileşimle ilgili beş ifade verilmiştir.

(I) İnsanlar ve diğer canlılar için su, hayati bir öneme sahiptir. (II) İlk Çağ'dan günümüze kadar birçok ekonomik faaliyet su kaynaklarına bağlı gerçekleştirilmiştir. (III) Birçok uygarlık su kaynaklarına yakın verimli toprakların bulunduğu alanlarda kurulmuştur. (IV) Bu alanlarda iklime bağlı olarak akarsuların akımının düştüğü bazı zamanlarda tarımsal üretim azalmış, akımın çok arttığı bazı zamanlarda da afetler yaşanmıştır. (V) Bu nedenle insanlar akarsular üzerinde barajlar kurmuş, hatta akarsuyun bazı alanlarında akarsu yatağının yönünü değiştirmişlerdir.

Verilen ifadelerden kaç tanesi doğanın insana etkisine örnek oluşturur?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

2. Doğayı oluşturan atmosfer, litosfer, hidrosfer ve biyosfer olmak üzere dört temel ortam bulunmaktadır. Doğal ortamları oluşturan unsurlar birbirleriyle sürekli etkileşim hâlindedir. Doğal ortamlardaki bu etkileşim, dört ortamı oluşturan unsurların arasında gerçekleşebildiği gibi iki farklı ortamı oluşturan unsurlar arasında hatta bir ortamın kendi unsurları arasında bile gerçekleşebilmektedir.

Bu duruma aşağıdakilerden hangisi örnek olarak gösterilebilir?

A) Bataklık alanlarının kurutularak tarımsal faaliyetler için uygun alanlar haline getirilmesi

B) Engebeli alanlarda ulaşımı geliştirmek için tünel ve köprülerin inşa edilmesi

C) Sıcaklık ve yağışın fazla olduğu alanlarda bitki ve hayvan çeşitliliğinin fazla olması

D) Atmosferdeki kirleticilerin artmasına bağlı olarak sera etkisi ve küresel ısınmanın artması

E) Yazların sıcak ve kurak geçtiği bozkır alanlarında küçükbaş hayvancılığın yaygın olması

3. İnsanların doğal çevrede meydana getirdiği bazı değişimler; doğal ortamı oluşturan atmosfer, hidrosfer, biyosfer ve litosferi etkilemektedir. Doğanın potansiyeline, özelliklerine ve sınırlarına uygun olmayan kullanımı ile gerçekleşen bu etkiler; bazen beklenmedik sonuçlara, olaylara yol açabilmekte ve çeşitli risklere dönüşebilmektedir.

Bu etkilere aşağıdakilerden hangisi örnek <u>oluşturmaz</u>?

A) Çayır ve otlak alanlarının tarım alanı olarak kullanılması

B) Ormanlık arazilerde gençleştirme için bazı ağaçların kesilmesi

C) Mera alanlarının aşırı ve zamansız otlatılması

D) Sulak alanların yerleşme yeri oluşturmak için kurutulması

E) Atıkların su alanlarının sığ bölgelerine boşaltılması

4. Zaman içinde bilgi birikiminin artması, bilim ve tekniğin ilerlemesi, teknolojik araçların gelişmesi gibi etkenlerle insanların doğa üzerindeki etkisi artmıştır. Böylece insanlar, yaşam ve ekonomi için kısıtlı gibi görünen doğal alanlardan da faydalanabilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu duruma örnek olarak gösterilebilir?

A) Delta ovalarında tarım yapılması

B) Yüksek yerlerde kışların uzun sürmesi

C) Engebeli alanlarda ulaşım yapılabilmesi

D) Soğuk bölgelerde yerleşmelerin seyrek olması

E) Kurak bölgelerde tarımsal faaliyetlerin sınırlı olması

5. İnsanın doğadaki ilk deneyimleri sonucu gelişen temel algısı ve ilk izlenimleri; doğanın "güçlü", kendisinin "güçsüz" ve ona karşı savunmasız olduğudur. O dönemde insan, doğaya fazla etkide bulunamaz, doğa karşısında savunmasızdır.

Aşağıdakilerden hangisi, verilen görüşü tam olarak destekleyen bir örnektir?

A) Yoğun göç ile sanayi alanlarının şehirlerin içinde kalması

B) Dere yataklarının doldurulması sonucu sel ve taşkınların oluşması

C) Fosil yakıt kullanımına bağlı olarak küresel iklim değişikliğinin oluşması

D) Şiddetli kasırga ve fırtınalara bağlı olarak yerleşmelerin tahrip olması

E) Doğal koruma alanları oluşturularak doğanın sürdürülebilirliğinin sağlanması

COĞRAFYA BİLİMİ

Coğrafya, insan ve doğal çevre arasındaki etkileşimi inceleyen bilimdir.

Coğrafya bilimi, fiziki ve beşerî coğrafya olmak üzere ikiye ayrılır. Coğrafyanın doğal ortamlar ile bu ortamlarda meydana gelen olayları inceleyen bölümüne **fiziki coğrafya**, insan faaliyetlerini inceleyen bölümüne **beşerî coğrafya** denir.

Dikkat!

Yeryüzünü bütün yönleriyle inceleyen ve araştırma sahası zaman içerisinde genişleyen coğrafya, çeşitli alt bilim dallarına ayrılmıştır.

Fiziki Coğrafya		İnceleme konularına birkaç örnek
Litosferi oluşturan unsurları, litosfer olaylarını ve yer şekillerinin oluşum süreçlerini inceler.	**Yer Şekilleri Bilimi (Jeomorfoloji)**	Dağlar, deprem, toprak, taşlar
Atmosfer ve hava olaylarını, iklim elemanlarını ve yeryüzünde görülen iklim tiplerini inceler.	**İklim Bilimi (Klimatoloji)**	Yağmur, sıcaklık, basınç, fırtına, savan iklimi, Akdeniz iklimi
Hidrosferi oluşturan çeşitli su ortamlarını ve hidrosferde meydana gelen doğa olaylarını inceler.	**Sular Coğrafyası (Hidrografya)**	Deniz, göl, akarsu, su döngüsü, akıntılar, dalgalar
Biyosferdeki bitki ve hayvan topluluklarının genel özelliklerini, etkileşimlerini ve yeryüzündeki dağılışlarını inceler.	**Canlılar Coğrafyası (Biyocoğrafya)**	Bitki, hayvan, mikroorganizma
Yeryüzünün bütününün ya da bir bölümünün düzleme aktarılma tekniklerini ve haritalardan yararlanma esaslarını inceler.	**Harita Bilimi (Kartografya)**	Geoit, plan, ölçek

Beşerî Coğrafya		İnceleme konularına birkaç örnek
Yerleşmelerin gelişimini, tiplerini, dağılışını yerleşmeyi etkileyen faktörleri ve mesken tiplerini inceler.	**Yerleşme Coğrafyası**	Kır, şehir, mesken, büyükşehir, yayla, kasaba, köy
Nüfusun özelliklerini, dağılışını, değişimini, hareketlerini ve nüfus politikalarını; bunların coğrafi ortamlar ve olaylarla etkileşimini inceler.	**Nüfus Coğrafyası**	Genç nüfus, çalışan nüfus, göç, nüfus yoğunluğu
İnsanların ekonomik faaliyetleri ile bu faaliyetlerin coğrafi olaylarla etkileşimini inceler.	**Ekonomik Coğrafya**	Tarım, hayvancılık, ormancılık, madencilik, turizm, ticaret, sanayi
Devletlerin jeopolitik konumlarını ve konumlarının dış siyasetteki etkilerini inceler.	**Siyasi Coğrafya**	Jeopolitik, sıcak çatışma alanları, sınır aşan sular
Geçmişin coğrafi özelliklerini coğrafya biliminin yöntem ve ilkeleri ile inceler.	**Tarihi Coğrafya**	Höyük, eski yerleşim alanları

Dikkat!

Bölümlere göre coğrafyanın yararlandığı bilimler

Yer Şekilleri Bilimi	Jeoloji (Yer Bilimi), Pedoloji (Toprak Bilimi), Petrografi (Mineroloji), Litoloji (Taş Bilimi), Jeofizik (Yer Fiziği Bilimi), Kimya, Fizik
İklim Bilimi	Meteoroloji (Hava Olayları Bilimi), Fizik
Sular Coğrafyası	Hidroloji (Su Bilimi), Oseonografya (Okyanus ve Deniz Bilimi), Limnoloji (Göl Bilimi), Potamoloji (Akarsu Bilimi), Hidrojeoloji (Yer Altı Suları Bilimi)
Canlılar Coğrafyası	Biyoloji (Canlılar Bilimi), Botanik (Bitki Bilimi), Zooloji (Hayvan Bilimi), Tıp
Harita Bilimi	Matematik, Geometri, İstatistik, Fotogrametri
Yerleşme Coğrafyası	Arkeoloji (Kazı Bilimi), Tarih
Nüfus Coğrafyası	Demografi (Nüfus Bilimi), İstatistik (Sayısal Sınıflama Bilimi)
Ekonomik Coğrafya	İktisat (Ekonomi)
Tarihî Coğrafya	Arkeoloji, Tarih
Siyasi Coğrafya	Uluslararası İlişkiler, Tarih, İktisat (Ekonomi)

Dersi izleyelim

Coğrafyanın Konuları
ve Bölümlenmesi
Ders Anlatım Videosu

COĞRAFYA BİLİMİNİN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GELİŞİMİ

İnsanlar; tarihin her döneminde içinde yaşadığı mekânı, toplumu ve dünyayı coğrafya bilimini öğrenerek tanıyabileceğini görmüştür. Bu sayede toplumlar; dünyada yeni yerler, kaynaklar ve kültürler keşfederek gelişmişlerdir. Dolayısıyla ülkeler, coğrafya öğretimini belirli bir program dâhilinde eğitim kurumlarında vermeyi amaç edinmiştir. Bu durum, ilerleme ve kalkınmanın yanı sıra toplumsal birlik ve beraberliğin gerçekleşmesine de katkı sağlamıştır. Özellikle Sanayi Devrimi sonrası birçok ülke, coğrafya öğretiminin gelecekleri için ne kadar önemli olduğunu anlamış ve bu yönde adımlar atmaya başlamıştır.

Coğrafya kelimesi, ilk kez İlk Çağ'da (MÖ III. yüzyıl) Mısır'ın İskenderiye şehrinde yaşamış Erotesthenes [Erotestenes (MÖ 275-195)] tarafından kullanılmıştır. Coğrafya ismi, Latince geo (yer) ve graphein (tasvir etmek) kelimelerinin birleşmesiyle geographica şeklinde ortaya çıkmıştır.

İlk Çağ'da Coğrafya → İlk Çağ'da coğrafya, yaşanılan veya gidilebilen yerlerin tanınmaya çalışılması, basit gözlemler ve tasvirlerle sınırlı kalmıştır. →

- Thales
- Anaximander
- Hekataios
- Platon
- Erotesthenes
- Strabon
- Batlamyus

Orta Çağ'da Coğrafya → Diğer bilimlerde de olduğu gibi coğrafya, kilisenin baskısı ile uzun bir duraklama dönemine girmiştir. Bu dönemde coğrafya bilim mirasına katkı sunmayı, İslam coğrafyacıları üstlenmiştir. →

- Harezmi
- İbni Sina
- İbn Battuta
- Biruni
- Makdisi
- İbn Hurdazbih
- Mesudi
- İdrisi

Yeni Çağ'da Coğrafya → Avrupa'da yaşanan Rönesans ve Reform hareketlerinin etkisiyle diğer bilim dallarında olduğu gibi coğrafya alanında da çok önemli gelişmeler yaşanmıştır.
Osmanlı'da coğrafyanın gelişmesini olumlu etkilemiş ve bir çok önemli eser ortaya konmuştur. →

- Bartholomeu Dias
- Vasco de Gama
- Kristof Kolomb
- Macellan
- Pirî Reis
- Seydî Ali Reis
- Kâtip Çelebi
- Evliya Çelebi

Yakın Çağ'da Coğrafya → Günümüzdeki modern coğrafi görüşün temelleri 19. yüzyıl başlarında Alman coğrafyacılar tarafından atılmıştır. →

- Alexander von Humboldt
- Carl Ritter
- Friedrich Ratzel

Dersi izleyelim

Coğrafya Biliminin
Geçmişten Günümüze
Gelişimi
Ders Anlatım Videosu

1. Yaşadığınız yere ait coğrafi özelliklerin bilinmesi günlük hayatta ne gibi kolaylıklar sağlar?

2. Hidrosferi oluşturan çeşitli su ortamlarını (deniz, göl, akarsu vb.) ve hidrosferde meydana gelen doğa olaylarını (su döngüsü, akıntılar, dalgalar vb.) inceleyen coğrafya biliminin alt dalına sular coğrafyası adı verilir.

Sular coğrafyasının araştırma ve inceleme yapabilmesi için yararlandığı diğer bilimler neler olabilir?

3. Coğrafya bilimi fiziki ve beşerî olmak üzere ikiye ayrılır. Fiziki coğrafya, doğal ortamlar ile bu ortamlarda meydana gelen olayları inceler. Beşerî coğrafya ise doğal ortamdaki insan faaliyetlerini inceler.

Coğrafyanın bölümlere ayrılmasının nedenlerini açıklayınız.

1. Antalya şehir merkezinin kuzeydoğusunda küçük bir yerleşim alanı olan Kurşunlu, doğal güzelliklerinin yanında birçok kültürel değere de ev sahipliği yapmaktadır. Kıvrımlı yapıdaki Toros Dağları'nın yamaçlarında kızılçam ormanları ve makiler ile kaplanmış bu alan, karstik kaynaklarla beslendiği için yağışsız ve sıcak geçen yaz aylarında bile coşkusunu kaybetmeyen Kurşunlu Şelalesi'yle yerli ve yabancı ziyaretçilerini ağırlamaktadır.

Verilen bilgideki ifadeler Fiziki Coğrafya'nın aşağıdaki hangi alt dalı ile doğrudan ilişkilendirilemez?

A) Canlılar Coğrafyası

B) Jeomorfoloji

C) Sular Coğrafyası

D) Klimatoloji

E) Toprak Coğrafyası

2. Aşağıda Coğrafya biliminin tarihsel gelişiminde farklı çağlara ait bilgiler karışık sırada verilmiştir.

I. Coğrafi olaylar ve olguların sebep ve sonuçları ile karşılaştırmalarına değinilmeye başlanmış, coğrafyanın metodolojisi oluşturulmuştur. Pek çok bilim insanı coğrafya biliminin bölümlerine ve konularına yeni alanlar kazandırmıştır.

II. Dönemin düşünürleri eserlerinde coğrafya, matematik ve tarih konularına bir arada yer vermişler, coğrafi bilgiler gezilen yerlerin tasvir edilmesi ile basit planlar ve haritalar çizilmesi yöntemleriyle ortaya konulmuştur.

III. İpek Yolu ve Baharat Yolu sayesinde ülkeler arasında gelişen siyasi, ticari ve kültürel ilişkiler ve büyük göç hareketleri; coğrafya biliminin gelişmesinde çok önemli rol oynamıştır.

IV. Çin ve Hindistan gibi Uzak Doğu ülkelerinin zenginliklerine ulaşmak için uzun mesafeli deniz seyahatlerinin yapılması, o zamana kadar bilinmeyen yeni yolların bulunması, ulaşılamamış kara parçalarına ulaşılması coğrafya bilimi için önemli gelişmelerdir.

Bilgiler, aşağıdakilerin hangisinde kronolojik olarak doğru sıralanmıştır?

A) I - II - IV ve III

B) I - III - II ve IV

C) II - III - IV ve I

D) II - IV - I ve III

E) IV - II - III ve I

3. Aşağıda Beşeri Coğrafya'nın inceleme konularına ait beş örnek ve alt dallarını gösteren grafik verilmiştir.

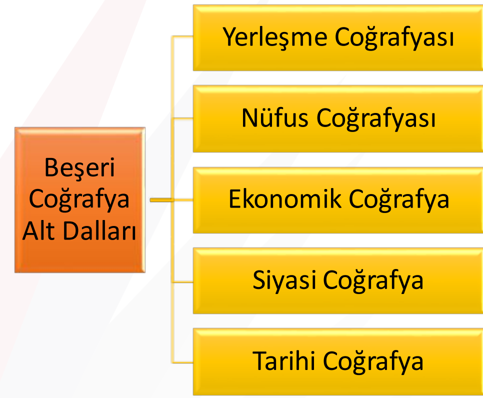
I. Yağış ve sıcaklık koşullarına bağlı olarak gerçekleşen tarımsal üretimdeki dalgalanmalara karşı geliştirilebilecek modern tekniklerin araştırılması

II. Meskenlerde kullanılan malzemelerin, bölgenin yağış ve sıcaklık özellikleri ile ilişkisinin belirlenmesi

III. Bir ülkedeki okuryazar olanların ülkenin toplam nüfusu içindeki payının araştırılması

IV. Demir çelik fabrikalarının kurulduğu yerlerin coğrafi özelliklerinin araştırılması

V. Ülkelerin jeopolitik konumlarını ve konumlarının dış siyasetteki etkilerinin incelenmesi

Verilen örneklerden <u>en az ikisi ile</u> doğrudan ilişkilendirilebilecek Beşeri Coğrafya alt dalı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yerleşme Coğrafyası

B) Ekonomik Coğrafya

C) Nüfus Coğrafyası

D) Siyasi Coğrafya

E) Tarihi Coğrafya

TYT 2022

4. Karstik bölgelerde topoğrafya yüzeyinde birbirine yakın çok sayıda dolinin bir arada bulunması delikli karst olarak tanımlanırken, tropikal bölgelerde koni şekilli karstik tepelerin yaygın olarak bulunması ise kuleli karst olarak adlandırılmaktadır.

Bu yer şekillerinin oluşumunu, gelişimini ve dağılışını inceleyen coğrafyanın alt dalı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Klimatoloji B) Oseonografya C) Jeomorfoloji

D) Kartografya E) Biyocoğrafya

2018 TYT

5. Aşağıda, bir yörenin bazı doğal ve beşerî özellikleri verilmiştir.

- Günlük ve yıllık sıcaklık farkları fazladır.
- Kış mevsiminde karın yerde kalma süresi uzundur.
- Sıcaklık farklarının fazla olması yörenin enerji ihtiyacını artırmaktadır.
- Yaz sıcaklıklarına bağlı olarak tarımda sulamaya duyulan ihtiyaç fazladır.

Bu özellikler Coğrafya'nın aşağıdaki hangi alt dalı ile daha fazla ilgilidir?

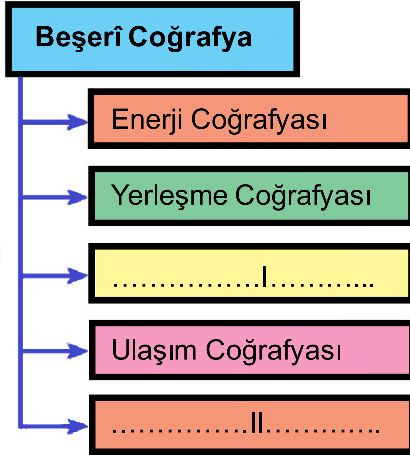
A) Hidrografya B) Jeomorfoloji C) Klimatoloji

D) Biyocoğrafya E) Kartografya

2019 TYT

6. Aşağıdaki grafikte Beşerî Coğrafya'nın bazı alt dalları gösterilmiştir.

Bu grafikte numaralandırılarak boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

	I	II
A)	Nüfus Coğrafyası	Siyasi Coğrafya
B)	Bitki Coğrafyası	Nüfus Coğrafyası
C)	Turizm Coğrafyası	Bitki Coğrafyası
D)	Siyasi Coğrafya	Toprak Coğrafyası
E)	Toprak Coğrafyası	Turizm Coğrafyası

7. Coğrafya, insanın önce ülkesini daha sonra dünyayı tanımasını sağlar. Bulunduğun yerin konumu ve sahip olduğu zenginlikler coğrafi bilgiler sayesinde öğrenilir. Coğrafya öğretimi, bireye doğa ve vatan sevgisini aşıladığı gibi ihtiyaçlarını karşılama konusunda birbiriyle iletişim hâlinde olan ülkelerin sosyal, siyasi ve ekonomik yakınlaşmasını da sağlar.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi coğrafya öğreniminin faydaları arasında yer almaz?

A) Doğadaki potansiyelleri belirleme

B) Doğaya bağımlılığı arttırma

C) Yaşanılan çevreyi tanıma

D) Doğa ve insan sevgisi

E) Kültürel etkileşim

8. Aşağıda beşerî ve ekonomik coğrafyanın inceleme alanında yer alan dört coğrafi özellik verilmiştir.

- Karasal iklim bölgelerinin kırsal alanlarında yapı malzemesi olarak kerpiç kullanılması
- Sulamanın yaygınlaştığı alanlarda nadas alanlarının azalması
- Akarsuların akış hızının fazla olduğu alanlarda hidroelektrik santrallerinin kurulması
- Petrol ve doğal gazın taşınmasında boru hatları kullanımının yaygınlaşması

Buna göre verilenlerde, aşağıdakilerden hangisinin inceleme alanına ait bilgi yer almamaktadır?

A) Enerji coğrafyası

B) Tarım coğrafyası

C) Maden coğrafyası

D) Yerleşme coğrafyası

E) Ulaşım coğrafyası

Açık Uçlu Sorular - Doğa ve İnsan Etkileşimi

1. **Doğal unsurlar:** deniz, orman, dağ, gökyüzü, bulut, kayalık,
   Beşerî unsurlar: evler, köprü

2. Biyosferin bir unsuru olan insan, yaşadığı doğal ortamda birtakım yaşamsal aktivitelerde bulunur. İnsanın ihtiyaçlarını karşılamak için doğal ortamda yapmış olduğu yaşamsal aktivitelerinin tümüne **beşerî olay**, beşerî olayların gerçekleştiği yaşam alanına ise **beşerî ortam** denir. İnsan, coğrafi ortamda yaşamsal etkinliklerini gerçekleştirirken yaşadığı yerin doğal ortam özellikleri ile etkileşim hâlindedir. Zaman içinde insanın bilgi birikiminin artması, bilim ve tekniğin ilerlemesi, teknolojik araçların hızla çoğalması; insanların ihtiyaçlarının artmasına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. İnsanlar, çeşitlenen ve artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğaya birtakım müdahalelerde bulunmuştur. Görselde insanların barınma ihtiyacı için mesken, ulaşım faaliyetlerini sağlamak için köprü ve yollar inşa ettikleri görülmektedir.

Çoktan Seçmeli Sorular - Doğa ve İnsan Etkileşimi

1- D	2 - C	3 - B	4 - C	5 - D

Açık Uçlu Sorular - Coğrafya Bilimi

1. Coğrafi ortamın iki ögesi olan doğa ve insan, sürekli etkileşim hâlindedir. Bazen doğa koşulları insan yaşamına yön verirken bazen de insan, ihtiyaçları doğrultusunda doğaya müdahalelerde bulunur. Coğrafi özellikler doğal, beşerî ve ekonomik tüm faaliyetler üzerinde etkili olduğu için yaşanılan alanın coğrafî özelliklerinin bilinmesi hem o alanın potansiyellerine göre kullanımı hem de sürdürülebilir ekonomi anlamında önemlidir.

2. Coğrafi ortamdaki doğal ve beşerî olayları, insanla ilişkilendirerek inceleyen bilim dalına coğrafya denir. Coğrafya bilimi; coğrafi ortamda doğal süreçler içerisinde meydana gelen değişimleri, insan etkinlikleriyle şekillenen beşerî ortamdaki değişimleri bir çalışma metodolojisi içerisinde araştırır ve inceler. Coğrafyanın doğal ortamlar ile bu ortamlarda meydana gelen olayları inceleyen fiziki coğrafya bölümünde yer alan sular coğrafyası: Hidroloji (Su Bilimi), Oseonografya (Okyanus ve Deniz Bilimi), Limnoloji (Göl Bilimi), Potamoloji (Akarsu Bilimi), Hidrojeoloji (Yer Altı Suları Bilimi), Glasiyoloji (Buzul Bilimi) gibi bilimlerden yararlanır.

3. Doğal ve beşerî olayları, insanla ilişkilendirerek inceleyen bilim dalı olan coğrafya biliminin inceleme alanı çok geniş ve inceleme alanındaki konular birbiri ile ilişki içindedir. Bu ilişki bütününün daha iyi anlaşılması için Coğrafya bilimi; coğrafi ortamda doğal süreçler içerisinde meydana gelen değişimleri, insan etkinlikleriyle şekillenen beşerî ortamdaki değişimleri bir çalışma metodolojisi içerisinde araştırır ve inceler. Bu çalışma metodolojisinin daha anlaşılır olması için konu yelpazesi geniş olan coğrafya bilimi bölümlere ayrılmıştır.

Çoktan Seçmeli Sorular - Coğrafya Bilimi

1- E	2 - C	3 - B	4 - C
5 - C	6 - A	7 - B	8 - C

 Konu Özeti Konuyla ilgili kısa ve öz bilgiler

 Açık Uçlu Sorular Konuyla ilgili ufkunuzu açacak sorular

 Çoktan Seçmeli Sorular Konuyla ilgili çoktan seçmeli testleri

 Neler Öğreneceğiz? Fasikülde hangi konuların öğrenildiği

 Hatırlayalım Konuyla ilgili önceki bilgiler

 Araştırma Konuyla ilgili detaylı bilgiye ulaşmanız için ödevler

Faydalı Linkler Konuyla ilgili yararlanılabilecek web siteleri

 Kritik Bilgi Fasikülde geçen konuyla ilgili en önemli bilgi

 Bir Örnek de Sen Ver Konuyla ilgili sizden gelen örnekler

 Biliyor musunuz? Konuyla ilgili çarpıcı bilgiler

 Filozof Der ki Filozofların konuyla ilgili söylediği önemli sözler

 Felsefe Sözlüğü Felsefe ile ilgili kavramlar

 Haritada Bulalım Konuyla ilgili özellikleri haritada işaretleme

 Dersi İzleyelim Konuyla ilgili konu anlatım videoları

 Dikkat! Fasikülde karıştırılmaması gereken bilgiler